

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 26/1982-83
med anledning av ltm Alarik Häggbloms
m.fl. lagmotion med förslag till land-
skapslag om ändring av landstingsordning-
en för landskapet Åland.

Landstinget har inbegärt lagutskottets yttrande över förenämnda motion. Utskottet, som hört talman Olof Jansson och som vid ett studiebesök i Sveriges riksdag sammanträffat med företrädare för riksdagens konstitutionsutskott och kammarkansli, får härmed värdsamt anföra följande.

I motionen föreslås ett tillägg till landstingsordningen, varigenom landstinget i början av vårsessionen skulle hålla en allmänpolitisk debatt, där alla frågor av betydelse för landskapet skulle få beröras. Motionärernas avsikt är att den årliga remissdebatten i anslutning till budgetförslaget i stället skulle inskränkas att gälla blott de frågor som berörs i förslaget.

Riksdagsordningen och riksdagens arbetsordning har i många stycken utgjort förebilden för landstingsordningen och för arbetsordningen för landstinget. I riksdagen förekommer inte några egentliga allmänpolitiska debatter. Däremot har, liksom i landstinget, med tiden utvecklats sig en sådan praxis att remissdebatten i anslutning till regeringens budgetförslag ansetts utgöra grunden för en så fri debatt, att denna kan i det närmaste jämföras med en allmänpolitisk debatt. Även i anslutning till budgetbehandlingen på basen av statsutskottets betänkande tillåts en tämligen fri debatt. Genom ett år 1969 gjort tillägg till riksdagsordningen kan regeringen vidare avge s.k. redogörelser till riksdagen utom riksdagens egentliga dagordning. Dessa redogörelser möjliggör för regeringen att genom en allmän debatt inhämta riksdagens åsikter inom ett visst område. Redogörelserna begränsar sig dock sålunda till ett bestämt ämne (exempelvis kultur- eller energipolitiken). Sedan debatten avslutats återgår riksdagen utan att något beslut fattas till dagordningen.

Sveriges nya riksdagsordning möjliggör däremot s.k. allmänpolitiska debatter. Enligt 2 kap. 10 § 3 mom. riksdagsordningen kan talmannen nämligen efter samråd med partirepresentanterna i talmanskonferensen besluta att debatt utan samband med annan handläggning får äga rum vid sammanträde med kammaren. I sådana debatter är det möjligt att begränsa talartiden till 15 minuter per talare, dock 30 minuter för regeringsmedlem eller särskilt utsedd partigrupsrepresentant. En allmänpolitisk debatt hålls i den svenska riksdagen i månadsskiftet oktober - november strax efter riksdagsårets öppnande. Som grund för denna debatt ligger statsministerns regeringsförklaring. En annan allmänpolitisk debatt äger rum i

början av februari. Debattens utgångspunkt är budgetförslaget och de med anledning härav inlämnade motionerna. Debatten berör i allmänhet stora politiska och ekonomiska frågor. Även vissa övriga allmänna debatter hålls i den svenska riksdagen, exempelvis finansdebatten och utrikesdebatten samt debatten om regeringsledamöternas tjänsteutövning ('dechargedebatten').

Utskottet förhåller sig i princip positivt till den i motionen framförda tanken om en allmänpolitisk debatt. Det vore enligt utskottets uppfattning påkallat att avlasta debatten med anledning av landskapsstyrelsens budgetförslag från de mera allmänpolitiska inslagen och härigenom ge möjlighet för en grundligare diskussion om anslagen och de ekonomisk-politiska riktlinjer landskapsstyrelsen anför i budgeten. En förkortning av debatten ger även möjlighet för finansutskottet att påbörja sin handläggning av ärendet tidigare. Såväl utskottets som landstingets behandling av budgetförslaget har under senare år präglats av en allt större tidspress.

Det måste å andra sidan anses väsentligt att landstinget, liksom övriga parlament, minst en gång årligen ges möjlighet att utan nämnvärda begränsningar diskutera aktuella politiska och ekonomiska frågor i samhället. Redan nu behandlar landstinget, förutom budgeten, ett antal ärenden som i och för sig kunde ge anledning till en mera allmänt hållen debatt. Sådana ärenden är landskapsstyrelsens årliga förvaltningsberättelse, revisorernas berättelse, självstyrelsepolitiska nämndens yttrande samt berättelsen från landskapets representanter i Nordiska rådet. Samtliga dessa berättelser - förutom landskapsstyrelsens förvaltningsberättelse - är dock på ett eller annat sätt begränsade till innehållet. Enligt utskottets mening finns det därför skäl att överväga införande av en särskild allmänpolitisk debatt i början av vårsessionen. Denna tidpunkt är dessutom mera lämpad för en allmän debatt än den arbetstygda höstsessionen.

I landstinget finns för närvarande aktualiserade flera initiativ som avser ändring av landstingsordningen eller har nära anknytning till denna. Hit hör i någon mån framställningen med förslag till ny ämbetsverkslag (fr. nr 4/1982-83) samt framställningen med förslag till ändring av landstingsordningen och till landskapslag om tjänstledighet i vissa fall (fr. nr 15/1982-83). Även en motion med förslag om tillsättande av en kommitté för utredning av införande av fullständig parlamentarism (hemst.mot. nr 38/1981-82) samt lagmotionen med förslag till ändring av 5 § landskapslagen om Ålands landskapsstyrelse och 49 § landstingsordningen för landskapet Åland (lagmot. nr 69/1982-83) hör samman med frågan. Vidare har talmanskonferensen vid beredningen av ett förslag om vissa ändringar av landstingets arbetsordning funnit behov av en översyn till vissa delar av landstingsordningen.

Eftersom en mera genomgripande översyn av landstingsordningen inom en snar framtid torde bli nödvändig, har utskottet inte ansett det ändamålsenligt att nu tillstyrka en separat ändring av landstingsordningen avseende en enda paragraf däri. Därtill kommer att införande av bestämda regler om en allmänpolitisk debatt i landstingsordningen möjligen kan föranleda även andra ändringar av densamma jämte arbetsordningen, vilka utskottet inte ansett det möjligt att i detta skede inarbeta. Förslaget att införa en allmänpolitisk debatt utan något egentligt ärende som ligger till grund för behandlingen skulle innebära införande av en ny princip som avviker markant från nuvarande arbetssätt i landstinget. Ur den synvinkeln torde förslaget förtjäna en grundligare beredning i ett större sammanhang. På dessa såväl formella som praktiska grunder har utskottet beslutat föreslå förkastande av motionen samtidigt som utskottet i princip omfattar idén och stöder tanken att frågan skulle utredas närmare i samband med en översyn av nu gällande landstingsordning.

Trots ovan anförda invändningar finns enligt utskottets uppfattning inte några hinder att även utan ändringar av landstingsordningen anordna en allmänpolitisk debatt på annan tid än i anslutning till budgetremissen, åtminstone som ett experiment. Detta förutsätter dock att debatten anknyts till något ärende som förelagts landstinget för behandling. I motionen föreslås att debatten anknyts till remissbehandlingen av den femårsplan för landskapets hushållning som enligt 4 § 2 mom. landskapslagen om landskapets finansförvaltning (43/71) årligen skall framläggas vid vårsessionen. En annan tänkbar grund för debatten vore det i annat sammanhang föreslagna meddelandet om landskapsstyrelsens lagberedningsprogram.

Önskar landstinget lägga om arbetsformerna så att den nuvarande allmänna debatten i anslutning till budgetförslaget i stället anknyts till något annat här nämnt ärende, kräver detta enligt utskottets uppfattning närmast ett beslut av talmanskonferensen och en överenskommelse mellan landstingsgrupperna. Praxis kunde då förändras så att debattreglerna för budgetbehandlingen görs stramare medan i stället en friare debatt skulle tillåtas i anslutning till något annat ärende. Såväl femårsplanen som det föreslagna lagberedningsprogrammet föreläggs landstinget i form av ett meddelande. Den allmänpolitiska debatten kunde då hållas i anslutning till att ärendet föredras i landstinget, oberoende av om det remitteras till utskott eller inte. Utskottet har till betänkandet fogat en hemställningskläm om åtgärder från talmanskonferensen för möjliggörande av en allmänpolitisk debatt på annan tid än vid budgetremissen.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet vördsamt föreslå

att Landstinget måtte förkasta det i lagmotion nr 31/1981-82 ingående lagförslaget; samt

att Landstinget hos talmanskonferensen hemställer om åtgärder för uppdelning av den debatt som hittills förts i anslutning till remissbehandlingen av landskapsstyrelsens förslag till ordinarie årsstat i en egentlig budgetdebatt och en till vårsessionen förlagd allmänpolitisk debatt i anslutning till något aktuellt ärende.

Mariehamn den 28 april 1983.

På lagutskottets vägnar:

Jan-Erik Lindfors
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Närvarande i utskottet: ordf. J-E. Lindfors, v.ordf. Eriksson, ledamöterna Roald Karlsson, Sune Carlsson och Olof M. Jansson (delvis) samt ersättaren Elmer Jansson (delvis).